10. 3. 2023

ID: 116101

Převod nemovitostí, vady řízení

Účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy ve smyslu § 44 odst. 1 obč. zák. může být i v případě, že jde o smlouvu, u níž projevy účastníků musí být na téže listině (§ 46 odst. 2 věta druhá obč. zák.), dohodou stran určena k jinému okamžiku, než k okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovateli. Rovněž v tomto případě se účastníci budoucí smlouvy uzavírané tzv. distančním způsobem mohou dohodnout, že projev vůle obláta (přijetí návrhu smlouvy) působí vůči oferentovi za jiných podmínek, než od okamžiku, kdy mu tento projev „dojde“.

Vada řízení spočívající v porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. je v odvolacím řízení napravitelná tím, že potřebné poučení poskytne účastníku řízení místo soudu prvního stupně odvolací soud (který též provede důkazy označené účastníky na základě tohoto poučení), jen tehdy, nedostál-li soud prvního stupně řádně své poučovací povinnosti a způsobilo-li to, že odvolatel neunesl břemeno tvrzení nebo důkazní břemeno a že proto neměl ve věci úspěch. Nesplnění poučovací povinnosti zákon v těchto případech nepovažuje za vadu řízení, a tedy odvolacímu soudu ani neumožňuje, aby jen z tohoto důvodu zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně [§ 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř.]. Vyplynula-li však potřeba uvést další tvrzení nebo důkazy z odlišného právního názoru odvolacího soudu, je porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. ze strany soudu prvního stupně vadou řízení (srov. § 213b odst. 2 o. s. ř.). Právní názor odvolacího soudu je totiž v tomto případě považován za „příčinu“ toho, proč soud prvního stupně nesplnil poučovací povinnost podle ustanovení § 118a odst. 1, 2 a 3 o. s. ř.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 23 Cdo 652/2022-1408 ze dne 21.11.2022)

Nejvyšší soud rozhodl ve věci žalobkyně S. K., narozené XY, bytem XY, zastoupené JUDr. B.Z., advokátkou se sídlem v J., proti žalovaným 1) J. Z., narozenému XY, bytem XY, 2) J. Z., narozenému XY, bytem XY, oběma zastoupeným Mgr. I.J., advokátkou se sídlem v H.B., 3) D. K., narozenému XY, bytem XY, a 4) J. K., narozenému XY, bytem XY, o určení vlastnictví k nemovitostem, vedené u Okresního soudu v Havlíčkově Brodě pod sp. zn. 8 C 136/2009, o dovolání prvního a druhého žalovaného proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 3. 2021, č. j. 24 Co 172/2017-1315, tak, že rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 30. 3. 2021, č. j. 24 Co 172/2017-1315, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Ve zde souzené věci se žalobkyně jako dědička po zůstaviteli M. K., zemřelém dne 20. 10. 2005 (dále jen „zůstavitel“), vůči žalovaným (původně vůči J. Z., narozené XY, zemřelé dne 15. 3. 2014, D. K., nyní třetímu žalovanému, a J. K., nyní čtvrtému žalovanému) jako dalším dědicům domáhala určení, že zůstavitel byl ke dni své smrti podílovým spoluvlastníkem ideálních 3/4 nemovitostí zapsaných v katastru nemovitostí vedených u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště XY, na listu vlastnictví č. XY pro obec a katastrální území XY jako p. č. XY, XY, XY, XY a XY a na listu vlastnictví č. XY jako p. č. XY pro tutéž obec a katastrální území (dále jen „předmětné nemovitosti“). Současně požadovala určení, že zůstavitel byl ke dni své smrti vlastníkem částky 653

000 Kč nacházející se v držení J. Z., eventuálně měl ke dni své smrti vůči této žalované pohledávku v téže výši. Naléhavý právní zájem na požadovaném určení byl odůvodněn tím, že je ho třeba pro účely dědického řízení vedeného u Okresního soudu v Havlíčkově Brodě pod sp. zn. 22 D 624/2005.

2. Okresní soud v Havlíčkově Brodě rozsudkem ze dne 20. 6. 2013, č. j. 8 C 136/2009-803, ve znění opravného usnesení ze dne 23. 7. 2013, č. j. 8 C 136/2009-811, zamítl žalobu o určení, že zůstavitel byl ke dni své smrti vlastníkem podílu na předmětných nemovitostech (výrok I), zamítl žalobu o určení, že zůstavitel byl ke dni své smrti vlastníkem částky 653 000 Kč nacházející se v držení původní první žalované, eventuálně měl ke dni své smrti vůči ní pohledávku ve výši 653 000 Kč (výrok II), uložil žalobkyni povinnost nahradit první žalované na nákladech řízení částku 200 134 Kč (výrok III – částka byla následně opravena usnesením ze dne 23. 7. 2013, č. j. 8 C 136/2009-811, na částku 103 334 Kč), rozhodl, že druhému a třetímu žalovanému se vůči žalobkyni právo na náhradu nákladů řízení nepřiznává (výrok IV), a konečně rozhodl o náhradě nákladů řízení státu (výrok V).

3. Usnesením Okresního soudu v Havlíčkově Brodě ze dne 9. 1. 2017, č. j. 8 C 136/2009-938, bylo rozhodnuto, že se v řízení namísto zemřelé J. Z. pokračuje s jejími procesními nástupci J. Z. (nyní prvním žalovaným) a J. Z. (nyní druhým žalovaný).

4. Krajský soud v Hradci Králové k odvolání žalobkyně a první žalované rozsudkem ze dne 25. 10. 2017, č. j. 24 Co 172/2017-975, rozsudek soudu prvního stupně ve znění opravného usnesení potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

5. K dovolání žalobkyně Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 8. 10. 2019, č. j. 30 Cdo 744/2018-1097, rozhodnutí odvolacího soudu zrušil v napadeném výroku, jímž bylo rozhodnuto o žalobě na určení vlastnického práva k nemovitostem, a ve výroku o nákladech řízení a věc v tomto rozsahu vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Uzavřel, že námitka žalobkyně, podle níž předmětná darovací smlouva nevznikla, nepředstavuje tvrzení skutečností o věci samé ani označení důkazů k jejich prokázání, a proto koncentraci řízení podle § 118b odst. 1 občanského soudního řádu oproti názoru odvolacího soudu nepodléhá.

6. V dalším řízení odvolací soud rozsudkem ze dne 18. 2. 2020, č. j. 24 Co 172/2017-1161, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, jímž byla zamítnuta žaloba o určení vlastnictví k nemovitostem, znovu potvrdil a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů.

7. Na základě druhého dovolání žalobkyně Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 3. 12. 2020, č. j. 24 Cdo 2592/2020-1273, rozsudek odvolacího soudu opět zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

8. Nejvyšší soud uvedl, že odvolacím soudem učiněný právně kvalifikační závěr o uzavření konkludentní dohody mezi účastníky darovací smlouvy stran sjednání účinnosti přijetí návrhu na uzavření darovací smlouvy ze dne 22. 8. 2005 (již okamžikem podpisu smlouvy druhým účastníkem) není v žádném ohledu podepřen příslušnými dílčími skutkovými zjištěními. Odvolacím soudem zformulovaný závěr o skutkovém stavu v rámci bodu 18 odůvodnění jeho rozsudku totiž nemá žádnou oporu v učiněných dílčích skutkových zjištěních soudem prvního stupně, které odvolací soud zcela převzal pro své rozhodnutí, ani se nepodávají z případných dílčích zjištění, jež by odvolací soud v odvolacím řízení učinil v rámci zopakování či doplnění dokazování.

9. Nejvyšší soud zdůraznil, že za této procesní situace mu byla upřena možnost zabývat se posouzením přípustnosti dovolání z hlediska předložené otázky týkající se pochybení odvolacího soudu při aplikaci § 43c odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, zrušeného k 1. 1. 2014 (dále jen „obč. zák.“), ve spojení s § 44 odst. 1 a § 46 odst. 2 téhož zákona, neboť v dovolacím řízení nelze skutkový stav jakkoliv revidovat. Vytkl však odvolacímu soudu, že porušil právo žalobkyně na spravedlivý proces, jestliže se opomenul vypořádat s tou částí odvolací argumentace, podle níž z

rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2013, sp. zn. 31 Cdo 1571/2010, uveřejněného pod číslem 39/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „Sb. rozh. obč“ a „R 39/2013“), vyplývá, že jeho závěr, podle něhož účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy mezi nepřítomnými účastníky je možno dohodou stran upravit jinak, se nevztahuje na smlouvy, u nichž projevy účastníků musí být na téže listině, tedy na všechny smlouvy o převodu vlastnického práva k nemovitostem.

10. K významu R 39/2013 Nejvyšší soud podotkl pouze tolik, že je třeba odlišovat dosah právní věty tohoto judikátu, vztahující se podle odůvodnění rozsudku k problematice zástavních smluv, od vlastního právního názoru dovolacího soudu vyjádřeného v autentickém textu odůvodnění tohoto rozsudku.

11. Odvolací soud v pořadí již třetím rozsudkem, označeným v záhlaví tohoto rozhodnutí, tentokrát změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku pod bodem I tak, že se určuje, že zůstavitel byl ke dni své smrti podílovým spoluvlastníkem ideálních tří čtvrtin předmětných nemovitostí (první výrok), rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok) a uložil každému ze žalovaných povinnost uhradit náklady řízení státu (třetí výrok).

12. Odvolací soud uvedl, že vyšel z těchto skutkových zjištění soudu prvního stupně:

a) Zůstavitel jako dárce uzavřel s původní první žalovanou (svou dcerou) jako obdarovanou dne 22. 8. 2005 darovací smlouvu k předmětným nemovitostem, kterou sepsala advokátka JUDr. L.L. (dále též jen „advokátka“) a v níž potvrdila, že oba smlouvu před ní v jejím sídle podepsali.

b) Prvotní informace o uzavření darovací smlouvy sdělil zůstavitel advokátce sám a další pokyny pak obdarovaná. Smlouva byla zůstavitelem podepsána dne 22. 8. 2005 v Nemocnici v Havlíčkově Brodě jen za přítomnosti advokátky a jejího zaměstnance J. L. Zůstavitel současně podepsal i závěť a plnou moc advokátce pro své zastupování v řízení před katastrálním úřadem ohledně vkladu vlastnického práva dle darovací smlouvy. J. Z. u podpisu smlouvy zůstavitelem nebyla a podepsala ji později téhož dne v sídle advokátky, která smlouvu druhý den poslala na katastrální úřad. J. Z. si pak smlouvu od ní převzala až v následujících dnech a zaplatila za právní službu.

c) Podle advokátky byl zůstavitel jejím mimořádným klientem, který restituoval rozsáhlý majetek a veškeré jeho záležitosti s tím spojené pro něj realizovala právě na základě předchozích pokynů J. Z., kdy vyhotovila potřebné listiny, které pak on jen podepsal. Takto postupovala i při sepisu darovací smlouvy, plné moci a závěti, pokyn zůstavitele jí sdělila primárně J. Z.

d) V řízení jinak nevyšlo najevo (ani nebylo žádným z účastníků tvrzeno), že by zůstavitel byl po svém podpisu darovací smlouvy obratem a nějakým konkrétním způsobem vyrozuměn J. Z. o tom, že i ona smlouvu rovněž obratem podepsala.

13. Odvolací soud uvedl, že je vázán právním názorem vysloveným v posledním kasačním rozsudku Nejvyššího soudu, jednak v tom, že dosud provedené dokazování, resp. dosud učiněná skutková zjištění neumožňují přijmout právní závěr, že ohledně okolností uzavírání darovací smlouvy si její strany konkludentní dohodou ve smyslu § 2 odst. 3 a § 35 odst. 1, část věty za středníkem, a odst. 3 obč. zák. určily účinnost přijetí návrhu na její uzavření k jinému okamžiku, než k okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovateli smlouvy (zůstaviteli), a to ke dni podpisu smlouvy druhou stranou - původní první žalovanou, a jednak i v tom, že účinnost přijetí návrhu u smluv je možno dohodou stran upravit jinak, nikoliv však u smluv, u nichž projevy stran musí být písemné a na téže listině dle § 46 odst. 2 věty druhé obč. zák., tedy i u smlouvy darovací, což vychází z rozhodnutí R 39/2013.

14. S odkazem na to odvolací soud přijal závěr, že určovací žaloba ohledně nemovitostí je důvodná,

neboť mezi J. Z. a zůstavitelem nedošlo k uzavření (vzniku) darovací smlouvy za splnění podmínek daných § 43c odst. 2, § 44 odst. 1 a § 46 odst. 2 obč. zák. Z provedeného dokazování totiž nevyplynulo, že by J. Z. jí podepsanou smlouvu následně zůstaviteli předložila (doručila, resp. ukázala), nebo že by jej jiným vhodným způsobem písemně vyrozuměla o tom, že smlouvu podepsala a souhlasí s ní. Stejně tak z dokazování nevyplynulo, že by si strany darovací smlouvy dohodou výslovně určily účinnost přijetí návrhu na její uzavření k jinému okamžiku, než k okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovateli smlouvy, tedy zůstaviteli. Na tom nemůže ničeho změnit skutečnost, že zůstavitel byl dlouhodobý klient advokátky a spolupracoval s ní prostřednictvím J. Z., která jí tlumočila jeho pokyny, a on pak jen následně podepisoval na základě nich vyhotovené listiny. V této předchozí, byť zavedené a bezproblémové praxi totiž nelze vysledovat žádnou konkrétní dohodu ve vztahu ke sporné darovací smlouvě (třebas i jen v konkludentní podobě), přičemž taková dohoda není obsažena ani ve smlouvě a v řízení ani jinak najevo nevyšla a prokázána nebyla (např. že by J. Z. po podpisu smlouvy tuto mohla již sama a bez dalšího zaslat na katastr nemovitostí, nebo že by tak bez dalšího mohla učinit daná advokátka, apod.). Vznik dohody o odlišném okamžiku vzniku darovací smlouvy nelze bez dalšího dovozovat jen z toho, že stranami smlouvy byli nejbližší pokrevní příbuzní (otec a dcera) a že spolu s darovací smlouvou zůstavitel podepsal i plnou moc jmenované advokátce ke svému zastupování v řízení před katastrálním úřadem ohledně vkladu vlastnického práva, a dále i svoji závěť. Nicméně, i kdyby k takové (byť i jen konkludentní) dohodě ohledně odlišného určení okamžiku přijetí návrhu na uzavření darovací smlouvy došlo, byla by tato dohoda ve světle judikatury Nejvyššího soudu absolutně neplatná pro rozpor se zákonem, resp. ustanovením § 43c odst. 2, § 44 odst. 1 a § 46 odst. 2 obč. zák., neboť by se vztahovala k procesu uzavření darovací smlouvy k nemovitostem, u níž ale podpisy jejich stran musí být na téže listině. Aby totiž došlo k uzavření (vzniku) darovací smlouvy, musela by ji J. Z. po svém podpisu obratem opět ukázat zůstaviteli, nebo jej jinak vyrozumět o tom, že smlouvu podepsala, k čemuž ale již nedošlo.

15. Za včasné prohlášení souhlasu J. Z. s obsahem návrhu darovací smlouvy nelze podle názoru odvolacího soudu považovat vzhledem k závěrům rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 30 Cdo 5807/2016, ani doručení stejnopisu smlouvy zůstaviteli (jako navrhovateli) katastrálním úřadem. Proto odvolací soud neprovedl důkaz správním spisem katastrálního úřadu, který byl nově navržen prvním a druhým žalovaným až u odvolacího jednání dne 30. 3. 2021, neboť průběh vkladového řízení je zde bez významu k otázce posouzení vzniku a platnosti darovací smlouvy. Navíc žalovaní ani netvrdili, jaká konkrétní skutečnost by tímto spisem měla být prokázána. Bez ohledu na to se jednalo o důkaz uplatněný v rozporu s principy neúplné apelace v odvolacím řízení.

II. Dovolání a vyjádření k němu

16. Rozsudek odvolacího soudu ve výroku o věci samé napadli první a druhý žalovaný dovoláním.

17. Otázka, zda účinnost přijetí návrhu smlouvy je možno dohodou upravit jinak i u smluv, u nichž projevy stran musí být písemné a na téže listině dle § 46 odst. 2 věty druhé obč. zák. (první otázka), nebyla podle názoru dovolatelů dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena ve všech souvislostech, resp. je dovolacím soudem rozhodována rozdílně a měla by být vyřešena jinak, než se stalo rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 24 Cdo 2592/2020.

18. Stran této otázky dovolatelé argumentují ve prospěch názoru, že závěr, podle něhož účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy ve smyslu § 44 odst. 1 obč. zák. může být dohodou stran určena k jinému okamžiku, než kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět k navrhovateli, se uplatní i v případě smluv, jejímž předmětem je převod vlastnického práva k nemovité věci. Jsou přesvědčeni, že jak dovolací soud ve svém předchozím kasačním rozhodnutí, tak i odvolací soud si závěry

rozhodnutí R 39/2013 nesprávně vyložily, a upozorňují na to, že Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi, jmenovitě v rozsudcích ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 30 Cdo 5807/2016, a ze dne 27. 3. 2020, sp. zn. 24 Cdo 3278/2019 (které jsou, stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu zde citovaná, dostupné na jeho webových stránkách), zjevně vychází z názoru, že závěry R 39/2013 se uplatní též v případě smluv, u kterých musí být projevy vůle účastníků na téže listině.

19. Dovolatelé k tomu dodávají, že v rozhodovací praxi dosud nebyl vyjasněn „vztah dopadů rozhodnutí R 39/2013 na rozhodnutí sp. zn. 22 Cdo 114/99 (jde o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 1999, sp. zn. 22 Cdo 114/99, uveřejněný pod č. 17/2001 Sb. rozh. obč.) v poměrech darovací smlouvy na převod nemovitostí uzavřené mezi nepřítomnými účastníky“. Otázka možnosti sjednání účinků vzniku smlouvy mezi nepřítomnými k jinému okamžiku by měla být vyřešena jiným způsobem, než jak je dosud řešena v R 17/2001 a v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1244/2009.

20. Vedle toho dovolatelé namítají, že je nesprávný právní závěr odvolacího soudu, podle něhož dosud učiněná skutková zjištění neumožňují přijmout právní závěr o tom, že ohledně okolností uzavírání darovací smlouvy si její strany konkludentní dohodou určily účinnost přijetí návrhu na její uzavření ke dni podpisu smlouvy původní první žalovanou (druhá otázka).

21. V tomto ohledu dovolatelé napadenému rozhodnutí vytýkají extrémní rozpor mezi skutkovými závěry učiněnými odvolacím soudem bez jakéhokoliv dokazování a mezi důkazy provedenými soudem prvního stupně. Upozorňují mimo jiné na skutečnost, že odvolací soud v předchozím zrušeném rozsudku dospěl ke skutkovým a na ně navazujícím právním závěrům, které si zcela protiřečí se skutkovými a právními závěry, jež vyslovil v nyní přezkoumávaném rozhodnutí. V obou rozsudcích přitom vycházel ze skutkových závěrů soudu prvního stupně a dokazování nikterak neopakoval a ani nedoplnil. Dle přesvědčení dovolatelů je skutkový stav odvolacího soudu neslučitelný s celou řadou důkazů.

22. Dovolatelé poukazují na to, že dovolací soud uložil odvolacímu soudu lépe formulovat, o co konkrétně se jeho skutkové závěry opírají, a vytkl mu, že se opomenul vypořádat s odvolací argumentací žalobkyně ohledně akceptace návrhu na uzavření smlouvy, z čehož neplyne, že by odvolací soud měl nyní automaticky akceptovat tvrzení žalobkyně a její důvody odvolání. Jen se musel s výtkami vypořádat tak, aby se jeho rozhodnutí stalo přezkoumatelným, a to se opět nestalo.

23. V rozporu s judikaturou dovolacího soudu a Ústavního soudu (dovolateli neoznačenou) měl odvolací soud řešit otázku, „zda je přípustné doplnění (obranných) tvrzení a označení důkazů žalovanými v odvolacím řízení následujícím po dovolacím řízení za situace, kdy včasnost a přípustnost žalobkyní před soudem prvního stupně poskytnutých tvrzení je zkonstatována teprve až ve zrušujícím rozsudku dovolacího soudu“ (třetí otázka). Dovolatelé vytýkají odvolacímu soudu, že se nezabýval jejich dalšími důkazními návrhy (kromě spisu katastrálního úřadu navrhli též dodatečný výslech svědkyně JUDr. L., důkaz listinami ze spisu Policie ČR, důkaz předmětnou darovací smlouvou) a pominul, že spisem katastrálního úřadu neměl být prokazován průběh správního řízení, nýbrž obsah tam založené plné moci, kterou oba účastníci darovací smlouvy současně na jedné listině zmocnili advokátku k úkonům spojeným s darovací smlouvou. Dovolatelé v té souvislosti argumentují, že pokud byla advokátka zůstavitelem zmocněna k jeho zastupování v řízení o vkladu darovací smlouvy do katastru nemovitostí, byla tím spíše zmocněna i k tomu, aby za něj (pro něj) převzala od původní první žalované její vyrozumění o podpisu smlouvy. Zůstavitel se tedy ve smyslu § 43c odst. 2 obč. zák. o přijetí smlouvy dozvěděl prostřednictvím své advokátky. Závěr odvolacího soudu, že tyto důkazní návrhy jsou nepřípustné pro rozpor s § 205a občanského soudního řádu, mají dovolatelé za nesprávný a ústavně nekonformní.

24. Dovolatelé dále vytýkají odvolacímu soudu, že vydáním překvapivého rozhodnutí v rozporu s §

118a odst. 2 občanského soudního řádu porušil jejich právo na spravedlivý proces, čímž se odchýlil od jimi označené rozhodovací praxe Ústavního soudu a Nejvyššího soudu (čtvrtá otázka).

25. Konečně pak dovolatelé namítají, že odvolací soud se nevypořádal s jejich argumentací, že podle judikatury Ústavního soudu mají soudy upřednostnit tu z variant výkladu, jež nevede k závěru o neplatnosti smlouvy, a nezabýval se odkazovanými závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1244/2009 (ve vztahu k důkaznímu břemeni ohledně uzavření smlouvy) a rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2017, sp. zn. 33 Cdo 5578/2016 (ve vztahu k významu konkrétních okolností případu při posouzení platnosti smlouvy).

26. Dovolatelé navrhují, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení, případně aby jej změnil tak, že žaloba o určení vlastnického práva k předmětným nemovitostem se zamítá.

27. Žalobkyně ve vyjádření k dovolání navrhuje, aby dovolání bylo odmítnuto jako nepřípustné, popřípadě zamítnuto jako nedůvodné. Nejvyšší soud podle ní v R 39/2013 zcela jasně vyslovil, že strany si nemohou určit účinnost přijetí návrhu smlouvy odchylně od zákona, jde-li o smlouvy, u nichž musí být projevy účastníků na téže listině. Popírá, že by ve věci šlo o tvrzený extrémní rozpor. Třetí otázku má za nesmyslnou, neboť ji vyřešil Nejvyšší soud v prvním kasačním rozsudku, a dodává, že podání dovolatelů ze dne 29. 1. 2020 obsahovalo nová tvrzení, která byla uplatněna po koncentraci řízení. Vzhledem k tomu, že darovací smlouva nevznikla, považuje odkaz na nálezovou judikaturu, podle které je třeba upřednostnit hodnocení ve prospěch platnosti právního úkonu, za nepřiléhavý. Argumentuje ve prospěch názoru, že odvolací soud právem odmítl provést opětovný výslech svědků, a odmítá názor dovolatelů, že by z důkazů mohlo plynout skutkové zjištění, že mezi zůstavitelem a původní první žalovanou existovala jakákoliv dohoda o kontraktaci, případně zavedená praxe stran.

III. Přípustnost dovolání

28. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 2. 2019 [srov. čl. II bod 1 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony a čl. IV a XII zákona č. 287/2018 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony] (dále jen „o. s. ř.“).

29. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

30. Podle § 241a o. s. ř. dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 1, věta první). V dovolání musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh) [odstavec 2].

31. Ve vztahu k třetí otázce dovolatel nevymezil řádně předpoklad přípustnosti dovolání. Požadavek, aby dovolatel v dovolání uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, je podle § 241a odst. 2 o. s. ř. obligatorní náležitostí dovolání. Může-li být dovolání přípustné jen podle § 237 o.

s. ř. (jako v této věci), je dovolatel povinen v dovolání vymezit, které z tam uvedených hledisek považuje za splněné. Má-li pak být dovolání přípustné proto, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, musí být z obsahu dovolání patrno, od které ustálené rozhodovací praxe se řešení této právní otázky odvolacím soudem odchyluje (srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sb. rozh. obč.). Rozhodovací praxi dovolacího soudu lze identifikovat buď uvedením spisové značky rozhodnutí Nejvyššího soudu, které danou rozhodovací praxi reprezentuje, nebo dostatečně určitým slovním popisem této rozhodovací praxe (srovnej např. nález Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1256/14, uveřejněný pod č. 234/2014 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, a usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3530/14, dostupné na webových stránkách Ústavního soudu). Tomuto požadavku dovolatelé ve vztahu k této otázce nedostáli a uvedený nedostatek obligatorních náležitostí dovolání již nelze odstranit, neboť uplynula lhůta pro podání dovolání, během níž tak bylo možno učinit (srovnej § 241b odst. 3 větu první o. s. ř.).

32. Prostřednictvím čtvrté otázky dovolatelé nepředkládají otázku procesního práva, kterou odvolací soud řešil, nýbrž vytýkají odvolacímu soudu, že zatížil řízení vadou. Námitky vad řízení nezahrnující otázku procesního práva řešenou odvolacím soudem nesplňují kritéria stanovená v § 237 o. s. ř. (vzhledem k § 241a odst. 1 o. s. ř. nejsou ostatně ani způsobilým dovolacím důvodem), přípustnost dovolání tudíž založit nemohou, i kdyby se soud vytýkaných procesních pochybení dopustil (srovnej např. závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2014, sp. zn. 32 Cdo 14/2014, a ze dne 5. 1. 2021, sp. zn. 28 Cdo 3387/2020). Proto také § 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř. stanoví, že k vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, dovolací soud přihlédne tehdy, je-li dovolání přípustné.

33. Nejvyšší soud však shledává dovolání přípustným pro řešení otázky v pořadí první, neboť dovolatelům je třeba dát za pravdu, že dovolací soud se k této otázce ve své rozhodovací praxi dosud explicitně nevyjádřil, a též pro řešení otázky v pořadí druhé, neboť odvolací soud se při jejím řešení skutečně odchýlil od závěrů vyslovených v kasačním rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2020, sp. zn. 24 Cdo 2592/2020. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi totiž vychází z názoru, že argumentem, podle něhož odvolací soud nerespektoval (popř. nerespektoval důsledně) závazný právní názor vyslovený v kasačním rozhodnutí dovolacího soudu, dovolatel vystihuje předpoklad přípustnosti dovolání spočívající v tom, že odvolací soud se při řešení otázky hmotného či procesního práva odchýlil od ustálené judikatury dovolacího soudu (srov. např. rozsudky ze dne 27. 2. 2019, sp. zn. 30 Cdo 771/2018, a ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. 32 Cdo 3724/2020, a usnesení ze dne 11. 11. 2020, sp. zn. 28 Cdo 3309/2020).

IV. Důvodnost dovolání

34. Dovolání je též důvodné.

35. Napadené rozhodnutí je jak v rovině skutkové, tak v rovině právního posouzení založeno toliko na premise, že odvolací soud je vázán názorem vysloveným dovolacím soudem v jeho posledním kasačním rozhodnutí. Odvolací soud si však závěry vyslovené Nejvyšším soudem v rozsudku sp. zn. 24 Cdo 2592/2020 nevyložil správně.

36. Z odůvodnění rozhodnutí dovolacího soudu je především zřejmé, že jedním z důvodů, proč byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, bylo procesní pochybení spočívající v tom, že odvolací soud se nevypořádal s argumentem žalobkyně, že z rozhodnutí R 39/2013 vyplývá, že závěr, podle něhož účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy mezi nepřítomnými účastníky je možno dohodou stran

upravit jinak, se nevztahuje na smlouvy, u nichž projevy účastníků musí být na téže listině. K vlastnímu řešení této otázky se dovolací soud nevyjádřil. Odvolací soud tedy nebyl zavázán, jak tuto otázku řešit, nýbrž k tomu, aby ji vyřešil, a jestliže tak neučinil a převzal z kasačního rozhodnutí právní názor, který v něm vysloven nebyl, rozhodl ve skutečnosti v rozporu se závazným názorem dovolacího soudu.

37. Právní názor, který takto odvolací soud domněle převzal (tj. řešení otázky v pořadí první) a němž jeho rozhodnutí spočívá (§ 241a odst. 1 věta první o. s. ř.), není správný.

38. V důvodech R 39/2013 je formulován závěr, že „účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy ve smyslu § 44 odst. 1 obč. zák. může být (jde-li o smlouvu, u níž projevy účastníků nemusí být na téže listině, srov. § 46 odst. 2 větu druhou obč. zák.) dohodou stran určena k jinému okamžiku, než k okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovateli; to platí i pro zástavní smlouvu, jejíž vznik byl posuzován v dané věci. Účastníci budoucí smlouvy uzavírané tzv. distančním způsobem se mohou též dohodnout, že projev vůle obláta (přijetí návrhu smlouvy) působí vůči oferentovi za jiných podmínek, než od okamžiku, kdy mu tento projev „dojde“, neboť výslovnému projevu vůle oferenta, být vázán návrhem za jiných (předem dohodnutých) podmínek, povaha ustanovení § 45 odst. 1 obč. zák. nebrání. Na tomto závěru ničeho nemění ani skutečnost, že uzavíraná smlouva má obligatorně písemnou formu, neboť povinnost obláta doručit písemné prohlášení o přijetí návrhu smlouvy nebo písemně akceptovaný návrh smlouvy zpět oferentovi zákon nevymezuje.“

39. Žalobkyně mylně dovozuje z poznámky v závorce, obsažené v citovaném textu, závěr dovolacího soudu o nemožnosti určit dohodou účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy k jinému okamžiku v případě smluv, u nichž musí být projevy účastníků na téže listině.

40. Z odůvodnění R 39/2013 nevyplývá, že by dovolací soud řešil otázku, zda závěr o možnosti ujednat účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy odchylně od ustanovení § 43c odst. 2 ve spojení s § 44 odst. 1 obč. zák. lze, či nikoliv vztáhnout též na smlouvy, u nichž projevy účastníků musí být na téže listině. Kdyby se takovou otázkou zabýval a usoudil, že pro tyto smlouvy přijatý závěr neplatí, pak by tento názor argumentačně podpořil. Jestliže tak neučinil, je zřejmé, že poznámka v závorce neznamená nic jiného, než že Nejvyšší soud výslovně omezil své právní posouzení na situaci, kterou (jsa vázán mezemi dovolacího přezkumu) řešil, tj. na zástavní smlouvu jakožto smlouvu, pro niž je sice předepsána obligatorní písemná forma, neplatí však pro ni požadavek, aby projevy účastníků byly na téže listině, neboť nejde o smlouvu o převodu nemovitostí. Nejvyšší soud prostě neměl v rozhodnutí R 39/2013 ambici vztáhnout přijaté právní závěry i na situace, které v projednávané věci neřešil. Takové vysvětlení podporuje nakonec též skutečnost, že občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu konané dne 10. 4. 2013 přijalo toto rozhodnutí do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek s právní větou, v níž byla poznámka v závorce vypuštěna.

41. Nejvyšší soud v R 39/2013 přijal a podrobně zdůvodnil závěr, podle něhož jsou ustanovení § 43c odst. 2 a § 44 odst. 1 obč. zák. dispozitivní, účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy ve smyslu § 44 odst. 1 obč. zák. proto může být dohodou stran určena k jinému okamžiku než k okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovateli smlouvy. Řešení otázky, zda tento závěr lze vztáhnout též na smlouvy o převodu nemovitosti, u nichž musí být projevy účastníků na téže listině, závisí na zjištění, zda požadavek, aby projevy účastníků byly na téže listině, je uplatnění uvedeného obecného pravidla na překážku. To se pak neobejde bez vyřešení otázky, co je smyslem a účelem ustanovení § 46 odst. 2 věty druhé obč. zák. Tou se dosud Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi nezabýval a nevyjadřuje se k ní ani komentářová či jiná odborná literatura.

42. Ustanovení § 40 odst. 3 věty první obč. zák. stanoví, že písemný právní úkon je platný, je-li podepsán jednající osobou; činí-li právní úkon více osob, nemusí být jejich podpisy na téže listině,

ledaže právní předpis stanoví jinak.

43. Podle § 46 obč. zák. písemnou formu musí mít smlouvy o převodech nemovitostí, jakož i jiné smlouvy, pro něž to vyžaduje zákon nebo dohoda účastníků (odstavec 1). Pro uzavření smlouvy písemnou formou stačí, dojde-li k písemnému návrhu a k jeho písemnému přijetí. Jde-li o smlouvu o převodu nemovitosti, musí být projevy účastníků na téže listině (odstavec 2).

44. Ustanovení § 46 obč. zák. neupravuje kontraktační proces (nestanoví, kdy vzniká smlouva), nýbrž upravuje formu smlouvy. Písemnost smlouvy není předpokladem vzniku smlouvy, nýbrž jde o náležitost daného právního úkonu; následkem nedostatku obligatorní písemné formy proto není skutečnost, že tento právní úkon nevznikl, ale absolutní neplatnost již vzniklého právního úkonu (srovnej důvody R 39/2013). V prvním odstavci § 46 obč. zák. se určuje, ve kterých případech musí být smlouvy uzavřeny v písemné formě, a v první větě druhého odstavce se stanoví, že písemná forma je zachována i tam, kde návrh na uzavření smlouvy a jeho přijetí nejsou zachyceny na téže listině. To však podle věty druhé druhého odstavce neplatí pro smlouvy o převodu nemovitosti; tam musí být projevy účastníků na téže listině.

45. Důvod, proč zákon klade na formu smluv o převodu nemovitosti přísnější nároky, je třeba hledat ve významu těchto smluv daném jejich předmětem a jejich právními následky. Smlouvy, jejichž obsahem je převod vlastnického práva k nemovité věci, jsou vzhledem k předmětu převodu typově důležité – jde zpravidla o věci s větší hodnotou, a právní důsledky (převod vlastnického práva) jsou závažné a zásadně dlouhodobé (srov. mutatis mutandis závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3504/2017, k požadavkům na formu závěti). Z toho pak logicky pramení požadavek, aby projevy vůle účastníků byly zachyceny na jedné listině, který s sebou nese jistotu, že skutečně došlo ve všech otázkách ke konsensu (že akceptace návrhu na uzavření smlouvy byla úplná a bezpodmínečná, srovnej důvody R 39/2013), neboť jeden a týž text smlouvy byl všemi kontrahenty podepsán (podpis je náležitostí písemné formy, srovnej § 40 odst. 3 větu první obč. zák. a k tomu rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 368/99), a umožňuje, aby konsensus byl i třetím osobám jednoduše seznatelný z jediné listiny. V základu speciálních, přísnějších nároků na formu smluv o převodech nemovitostí tak je zvýšený důraz na prosazení principu právní jistoty.

46. Nejvyšší soud neshledává příčinu, pro niž by takto motivovaný přísnější požadavek na formu smlouvy o převodu nemovitostí mohl jakkoliv překážet uplatnění těch argumentů, na nichž jsou založeny závěry R 39/2013 vztažené ke smlouvám, které musí být uzavřeny v písemné formě, avšak projevy vůle kontrahentů nemusí být na jedné listině. Není tu racionální důvod, proč by se též v tomto případě neměl prosadit obecný požadavek na respektování autonomních volních projevů, pokud takové jednání není zákonem výslovně zakázáno, resp. proč by měly být autonomnímu projevu vůle smluvních stran odepřeny důsledky, které strany takovým projevem zamýšlely ve své právní sféře vyvolat. Z ustanovení § 46 odst. 2 věty druhé obč. zák. takový důvod v žádném ohledu nevyplývá. Jediným dělítkem mezi oběma případy je aspekt, kde se projevy vůle účastníků (jejich podpisy) mohou nacházet, zda jen na jedné listině či i na více listinách. Taková odlišnost může stěží poskytnout ospravedlnění rozdílnému zacházení v otázce mezí autonomie vůle při určení kontraktačního procesu.

47. Nejvyšší soud proto k položené otázce uzavírá, že účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy ve smyslu § 44 odst. 1 obč. zák. může být i v případě, že jde o smlouvu, u níž projevy účastníků musí být na téže listině (§ 46 odst. 2 věta druhá obč. zák.), dohodou stran určena k jinému okamžiku, než k okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovateli. Rovněž v tomto případě se účastníci budoucí smlouvy uzavírané tzv. distančním způsobem mohou dohodnout, že projev vůle obláta (přijetí návrhu smlouvy) působí vůči oferentovi za jiných podmínek, než od okamžiku, kdy mu tento projev „dojde“.

48. Zbývá ještě dodat, že byť se k otázce, zda lze závěry R 39/2013 vztáhnout též na smlouvy o převodu nemovitostí, Nejvyšší soud v navazující rozhodovací praxi výslovně nevyjádřil, je kladná odpověď na tuto otázku v jeho rozhodnutích, v nichž se zabýval otázkou uzavření smlouvy o převodu nemovitostí, obsažena implicite, jak přiléhavě argumentují dovolatelé. V rozsudku sp. zn. 30 Cdo 5807/2016, v němž šlo o darovací smlouvu, Nejvyšší soud zdůraznil, že problematiku účinnosti přijetí návrhu na uzavření smlouvy je zapotřebí interpretovat s ohledem na závěry přijaté v R 39/2013, a uzavřel, že v okamžiku, kdy vznikly pochybnosti o tom, zda dárce předmětnou darovací smlouvu uzavřel skutečně dne 10. 4. 2007, bylo jeho povinností postupovat ve smyslu těchto závěrů. V rozsudku sp. zn. 24 Cdo 3278/2019, v níž se zabýval otázkou, zda došlo k uzavření kupní smlouvy, Nejvyšší soud rovněž odkázal na závěry R 39/2013 a uzavřel, že varianta předvídaná v R 3/2013 (tj. že účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy byla dohodou stran určena k jinému okamžiku, než k okamžiku, kdy vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde zpět navrhovateli smlouvy) v řízení před soudy obou stupňů zjištěna nebyla, neboť tyto soudy nezjistily, že by mezi účastníky o přijetí návrhu proběhla jakákoliv komunikace, z čehož vyplývá, že se ani nemohli dohodnout na tom, že účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy nastane k jinému okamžiku.

49. Kdyby Nejvyšší soud v uvedených rozhodnutích nevycházel z názoru, že závěry R 3/2013 je třeba vztáhnout též na uzavírání smluv, u nichž projevy účastníků musí být na téže listině, šlo by o rozhodnutí co do odůvodnění vnitřně rozporná, neboť nedává rozumný smysl, aby Nejvyšší soud při řešení otázky uzavření smlouvy upozorňoval na možnou dohodu o kontraktaci, jestliže by vůbec nepřipadalo v úvahu, že by taková dohoda mohla být platně uzavřena.

50. Ve vztahu k otázce v pořadí druhé je třeba zdůraznit, že jestli Nejvyšší soud v kasačním rozhodnutí naznal, že dosud provedené dokazování, resp. dosud učiněná skutková zjištění neumožňují přijmout závěr, že strany darovací smlouvy si konkludentní dohodou určily účinnost přijetí návrhu na uzavření smlouvy ke dni podpisu smlouvy původní první žalovanou, pak tím rozhodně nezavázal odvolací soud, aby bez dalšího učinil příslušný skutkový závěr, a zavázat ani nemohl. Však v navazujícím textu výslovně zdůraznil, že v dovolacím řízení nelze skutkový stav jakkoliv revidovat. Správnost skutkového stavu věci zjištěného v řízení před soudy nižších stupňů v dovolacím řízení probíhajícím v procesním režimu účinném od 1. 1. 2013 v žádném ohledu zpochybnit nelze (s výjimkou zjevného excesu při utváření skutkových zjištění, jak jej definoval ve své rozhodovací praxi Ústavní soud); dovolací přezkum je ustanovením § 241a odst. 1 o. s. ř. vyhrazen výlučně otázkám právním (srovnej např. již usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2125/2014, a z pozdější doby např. usnesení ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 32 Cdo 3431/2020, či ze dne 30. 5. 2022, sp. zn. 21 Cdo 1342/2022). Součástí skutkového stavu věci jsou přitom nejen jednotlivá dílčí skutková zjištění, nýbrž též skutkové závěry z nich dovozené (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2013, sp. zn. 32 Cdo 2537/2011). Skutkovým závěrem je rovněž závěr o tom, že tvrzené právně významné skutečnosti se v řízení nezdařilo prokázat (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2020, sp. zn. 32 Cdo 3549/2019).

51. Závěry dovolacího soudu, podle nichž dosavadní výsledky dokazování nejsou postačující pro přijaté právní posouzení, nezavazovaly odvolací soud bez dalšího uzavřít, že výsledky dokazování neumožňují závěr o uzavření konkludentní dohody, resp. že taková dohoda nebyla prokázána (srov. bod 18 odůvodnění napadeného rozsudku), nýbrž jej zavazovaly skutkové závěry, z nichž bude při právním posouzení věci vycházet, řádně odůvodnit na podkladě učiněných skutkových zjištění, popřípadě též učinit příslušné kroky k doplnění těchto zjištění. Jestliže tak odvolací soud nepostupoval, pak nerespektoval závazný právní názor vyslovený v kasačním rozhodnutí dovolacího soudu a též při řešení otázky v pořadí druhé se odchýlil od ustálené judikatury dovolacího soudu.

52. Podle § 242 odst. 3 věta druhé o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolatelům je třeba přisvědčit, že

vadami, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, řízení před soudy nižších stupňů zatíženo je.

53. Závěr o tom, že výsledky dosud provedeného dokazování neumožňují přijmout skutkový závěr odpovídající tvrzením účastníka řízení, je v rovině právní závěrem o tom, že tento účastník neunesl důkazní břemeno (k podstatě a smyslu důkazního břemene srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2002, sp. zn. 21 Cdo 762/2001, uveřejněný v časopise Soudní judikatura, sešit č. 5, ročník 2002, pod číslem 86). Obecně platí, že soud může své rozhodnutí založit na závěru, že účastník přítomný při soudním jednání neunesl důkazní břemeno, jen za splnění předpokladu, že takovému účastníku předtím bezvýsledně poskytl poučení podle § 118a o. s. ř. (srovnej např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2003, sp. zn. 21 Cdo 1491/2002, uveřejněný v časopise Soudní judikatura, sešit č. 4, ročník 2003, pod číslem 59, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2005, sp. zn. 29 Odo 1069/2003). Účelem této poučovací povinnosti je zabránit tomu, aby se účastník nedozvěděl až z rozhodnutí pro něho nepříznivého, tedy překvapivě, že podle hodnocení soudu neunesl břemeno tvrzení či důkazní břemeno, a aby měl příležitost doplnit chybějící tvrzení či navrhnout další důkazy (srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2003, sp. zn. 21 Cdo 121/2003, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2335/2005).

54. Ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevylíčil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy (§ 118a odst. 1 o. s. ř.). Má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkova právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vylíčení rozhodných skutečností; postupuje přitom obdobně podle § 118a odst. 1 (§ 118a odst. 2 o. s. ř.). Zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrhl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy (§ 118a odst. 3 o. s. ř.).

55. Poučovací povinnost podle § 118a o. s. ř. v občanském soudním řízení neplní jen soud prvního stupně. Povinnost poskytovat účastníkům potřebná poučení, včetně poučení podle § 118a o. s. ř., zákon ukládá v ustanovení § 213b odst. 1, části věty před středníkem, o. s. ř. také odvolacímu soudu, který ji plní při odvolacím jednání. Postup odvolacího soudu podle § 118a o. s. ř. však nemůže vést k uplatnění nových skutečností nebo důkazů v rozporu s ustanovením § 205a nebo 211a o. s. ř. (tj. s principem neúplné apelace) nebo k uplatnění procesních práv, která jsou za odvolacího řízení nepřípustná (srov. § 213b odst. 1, část věty za středníkem, o. s. ř.). Skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku odvolacím důvodem (mimo jiné) tehdy, jestliže jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. [srov. § 205a písm. d) o. s. ř.]. Jiní účastníci řízení než odvolatel mohou u odvolacího soudu namítat skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jen za podmínek uvedených v § 205a o. s. ř. (§ 211a o. s. ř.).

56. Vada řízení spočívající v porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. je v odvolacím řízení napravitelná tím, že potřebné poučení poskytne účastníku řízení místo soudu prvního stupně odvolací soud (který též provede důkazy označené účastníky na základě tohoto poučení), jen tehdy, nedostál-li soud prvního stupně řádně své poučovací povinnosti a způsobilo-li to, že odvolatel neunesl břemeno tvrzení nebo důkazní břemeno a že proto neměl ve věci úspěch. Nesplnění poučovací povinnosti zákon v těchto případech nepovažuje za vadu řízení, a tedy odvolacímu soudu ani neumožňuje, aby jen z tohoto důvodu zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně [§ 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

57. Vyplynula-li však potřeba uvést další tvrzení nebo důkazy z odlišného právního názoru odvolacího soudu, je porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. ze strany soudu prvního stupně vadou řízení (srov. § 213b odst. 2 o. s. ř.). Právní názor odvolacího soudu je totiž v tomto případě považován za „příčinu“ toho, proč soud prvního stupně nesplnil poučovací povinnost podle ustanovení § 118a odst. 1, 2 a 3 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že poučovací povinnost je v ustanovení § 118a o. s. ř. založena na objektivním principu a že tedy není významný důvod, proč ji soud prvního stupně nesplnil, došlo za řízení před soudem prvního stupně – objektivně vzato – bez ohledu na jeho „příčinu“ k porušení § 118a o. s. ř. V takovém případě odvolací soud sám nemůže zjednat nápravu poskytnutím poučení podle § 118a odst. 1, 2 nebo 3 o. s. ř., neboť by to v rozporu s ustanovením § 213b odst. 1 o. s. ř. vedlo k uplatnění nových skutečností nebo nových důkazů, ačkoliv to ustanovení § 205a o. s. ř. neumožňuje. Výjimka ze zákazu uplatnění nových skutečností a důkazů uvedená v ustanovení § 205a písm. d) o. s. ř. se totiž v tomto případě neuplatní, neboť odvolatel neměl ve věci úspěch nikoliv proto, že by (podle závěrů soudu prvního stupně) neunesl břemeno tvrzení nebo břemeno důkazní, ale z důvodu, že soud prvního stupně dospěl (podle názoru odvolacího soudu) k nesprávnému právnímu posouzení věci. V takovém případě musí mít uvedená vada řízení za následek zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně podle ustanovení § 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř. Soud prvního stupně v dalším řízení přitom (logicky) musí umožnit účastníkovi řízení vylíčit chybějící rozhodné skutečnosti a označit důkazy, a to bez ohledu na to, že již došlo ke koncentraci řízení (srovnej např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2009, sp. zn. 25 Cdo 719/2008, ze dne 31. 7. 2012, sp. zn. 33 Cdo 3207/2009, ze dne 23. 11. 2021, sp. zn. 21 Cdo 1014/2021, a ze dne 5. 4. 2022, sp. zn. 21 Cdo 2399/2021, či důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1829/2011, uveřejněného pod č. 59/2012 Sb. rozh. obč.).

58. Ve zde souzené věci soud prvního stupně po právní stránce dovodil, že kontraktační postup smluvních stran odpovídal právní úpravě obsažené v § 46 odst. 2 obč. zák. a darovací smlouva je i z tohoto hlediska platná (vzhledem k řešené otázce zjevně míněno, že smlouva byla uzavřena, poznámka Nejvyššího soudu). Odvolací soud dospěl při řešení této otázky k odlišnému právnímu názoru, totiž že učiněná skutková zjištění závěr o uzavření darovací smlouvy neumožňují. Jestliže by k témuž úsudku dospěl již soud prvního stupně, musel by podle § 118a odst. 1 a odst. 3 o. s. ř. žalované vyzvat, aby doplnili svá tvrzení o tom, jakým způsobem došlo k uzavření smlouvy, a aby označili důkazy potřebné k prokázání těchto tvrzení, a musel by je rovněž poučit o následcích nevyhovění této výzvě. Žalovaným se uvedeného poučení nedostalo jen proto, že soud prvního stupně zaujal pro ně sice příznivý, avšak z pohledu odvolacího soudu nesprávný právní názor.

59. Protože potřeba uvést další tvrzení nebo důkazy vyplynula z odlišného právního názoru odvolacího soudu, je porušení ustanovení § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. ze strany soudu prvního stupně vadou řízení (§ 213b odst. 2 o. s. ř.), která – jak bylo vysvětleno výše – musí mít za následek zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně podle § 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř.

60. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi dovodil, že jiný postup než kasaci rozhodnutí soudu prvního stupně by při zjištění existence popsané vady řízení mohl odvolací soud zvolit jen v případě, že by účastník na řádné poučení odvolacího soudu podle § 118a o. s. ř. nijak nereagoval (srovnej např. již citované rozsudky sp. zn. 25 Cdo 719/2008 a 33 Cdo 3207/2009 či rozsudek ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 33 Cdo 581/2010). Protože však v projednávaném sporu již první a druhý žalovaný určitá příslušná tvrzení a určité důkazní návrhy k nim předložili z vlastní iniciativy (aniž se jim dostalo poučení podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř.), nepřichází v něm takovéto řešení v úvahu.

61. Lze tedy uzavřít, že při přijatém právním názoru měl odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně zrušit pro vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a spočívá v absenci poučení podle § 118a o. s. ř. a kterou nebylo lze napravit v odvolacím řízení. Neučinil-li tak, sám zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (srovnej obdobně již citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 719/2008).

62. Námitky procesních vad obsažené v dovolání byly takto dílem vyřešeny, dílem se staly bezpředmětnými, vyjma výtky, že odvolací soud se nevypořádal s odkazem dovolatelů na judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. Jde o námitku důvodnou; Ústavní soud ve své rozhodovací praxi zdůrazňuje, že argumentuje-li účastník řízení názory právní vědy nebo judikatury, musí se obecný soud s názory uvedenými v těchto pramenech argumentačně vypořádat. Může případně i vysvětlit, proč je nepovažuje pro danou věc za relevantní. Jen tak může být odůvodnění rozhodnutí soudu přesvědčivé a jen tak může legitimizovat rozhodnutí samotné v tom, že správný výklad práva je právě ten výklad, který soud zvolil (srovnej nález ze dne 24. 11. 2016, sp. zn. II. ÚS 2588/16, uveřejněný pod č. 223/2016 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, a předchozí judikaturu v něm citovanou).

63. Protože rozhodnutí odvolacího soudu ve výroku o věci samé není z uvedených důvodů správné a podmínky pro jeho změnu dány nejsou, Nejvyšší soud je, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil, spolu se závislými výroky o nákladech řízení (§ 243e odst. 2 věta třetí o. s. ř.), a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

64. Právní názor Nejvyššího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1, část věty první za středníkem, ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).

65. Nad rámec uvedeného považuje Nejvyšší soud za vhodné v zájmu procesní hospodárnosti zdůraznit, že (jak bylo shora vysvětleno) soudy nižších stupňů musí v dalším řízení umožnit žalovaným vylíčit chybějící rozhodné skutečnosti a označit důkazy, a to bez ohledu na to, že již došlo ke koncentraci řízení. Pak ovšem koncentrace řízení nebrání ani v tom, aby soudy vzaly zřetel na již učiněná skutková tvrzení a důkazní návrhy. V dalším řízení tedy bude třeba mimo jiné provést důkazy navržené k prokázání tvrzení prvního a druhého žalovaných, že advokátka JUDr. Ladislava Lebedová byla zůstavitelem zmocněna též k tomu, aby v jeho zastoupení převzala od původní první žalované její vyrozumění o podpisu smlouvy, resp. zůstavitelův návrh na uzavření smlouvy opatřený podpisem původní první žalované (když bylo jejím úkolem zařídit vklad vlastnického práva původní první žalované podle této smlouvy do katastru nemovitostí). V případě, že by bylo toto tvrzení prokázáno, by totiž byl kontraktační proces upravený v ustanovení § 43c odst. 2 ve spojení s § 44 odst. 1 obč. zák. dodržen.

66. Bude též třeba, aby soud prvního stupně v odůvodnění svého rozhodnutí (mimo jiné) tentokrát jasně uvedl, které skutečnosti má prokázány a které nikoliv a jaký učinil závěr o skutkovém stavu (§ 157 odst. 2 věta první o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Odporová žaloba
- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)

- Nesprávné poučení
- Nájem bytu
- Nároky pozůstalých (exkluzivně pro předplatitele)
- Odpovědnost státu za újmu (exkluzivně pro předplatitele)
- Promlčení (exkluzivně pro předplatitele)
- Valná hromada (exkluzivně pro předplatitele)